

Kouzlo porozumění

Bezmyšlenkovitě jsem se zastavil před výlohou malého starožitnictví jako každý měsíc cestou z knihovny. Znovu jsem si prohlížel všechny ty porcelánové sošky ptáků i tančících dvojic, těžké skleněné vázy a staré kovové žehličky s ozdobnými držadly, když tu jsem najednou spatřil předmět, který se sem příliš nehodil. Poprvé od chvíle, kdy jsem před léty v tomto městě začal studovat, jsem vzal za kliku oblíbeného krámků a odvážil se vstoupit. Starožitník mne uctivě přivítal jako významného zákazníka.

„Dobrý den. Za výlohou mne něco upoutalo,“ vysvětlil jsem mu, proč pouze nezírám zvenku přes sklo, jak bývá mým zvykem, „mohl bych se prosím podívat na tu černou knihu s mosaznými rohy?“

„Ale zajisté. Snad nebudete zklamán, jedná se totiž o záznamní knihu, nikoli o tištěnou.“

Majitel obchodu se pro ni rychle hnál, abych si to snad nerozmyslel. Vzal jsem těžký sešit do rukou. Byl vázaný v černé kůži, na níž bylo uprostřed vyvedeno velké oko a kolem něj v kruhu jakýsi nápis. Obojí zřejmě bývalo dřívě pozlacené, ale nyní už některá písmena ani pár řas na horním víčku nebylo vidět.

„Quo ouli non devt,“ snažil jsem se text přečíst.

Starožitník mne horlivě opravil: „Quod oculi non vident, co oči nevidí. Takové zápisníky bývaly kdysi běžné mezi šlechtici i bohatými měšťany. Ukrývaly leccaká jejich tajemství.“

Zvědavě jsem nahlédl dovnitř a trochu zklamaně zjistil, že je naprosto prázdný až na předtištěné linky. Na začátku byly patrné stopy po vytržení asi deseti až dvaceti stran.

„V tomto stavu se ke mně dostal poté, co ho našli v jedné pozůstalosti. Dlouhá léta ležel v truhle na půdě pod hromadou různého harampádí. Jak vidíte, je připraven přijmout vzpomínky a myšlenky nového majitele.“

Notes se mi líbil. Konec konců jeho prázdné listy by pro mne byly mnohem lepší. Úplně lákaly k popsání. Mohl by z něj být skvělý deník.

„A kolik stojí?“

„Prodám vám ho za pět set korun. Cena je nízká, protože se mi bohužel nepodařilo přesně určit jeho stáří. Takové záznamní knihy se používaly před stovkami let, ale tato vypadá překvapivě zachovale. Zřejmě půjde jen o nostalgickou napodobeninu z poválečného období.“

Mírně jsem zaváhal, tak drahý sešit by udělal snad každému studentovi díru do rozpočtu, ale nakonec jsem neodolal a odcházel jsem na kolej s pečlivě zabaleným balíčkem v podpaží.

„Přijďte zas!“ rozloučil se starožitník a já se na něj od dveří šťastně usmál.

Na svém doktorandském pokoji jsem si nový poklad položil na stůl. Poté, co jsem si ho zálibně prohlédl ze všech úhlů, jsem vzal obyčejnou tužku a začal s ní přejíždět po první zachovalé stránce. Doufal jsem, že se přede mnou objeví tajemný text mého předchůdce, jako jsem to už několikrát viděl v různých detektivkách, ale nepovedlo se. Zřejmě do listů nijak netlačil.

Po mírném zklamání jsem si z penálu vybral své nejlepší pero a na další stránce jsem si sešit otituloval ozdobným písmem.

Romanův diář.

Pak jsem radostně popsal, jak jsem k němu přišel. Má nadšená slova zaplnila zažloutlý papír. Hned poté jsem ucítil náhlé nutkání a vylovil z šuplíku tužky a pastelky. Bez jakéhokoli plánu jsem na volnou stránku nakreslil velký kruh, ozdobil jej spoustou menších okvětních plátků a nakonec jej doplnil ještě silným stonkem s listy. Než jsem pokračoval dál, bylo mi jasné, že přede mnou vykvetla oblíbená květina mé nemocné matky. Pustil jsem se do vybarvování s milými myšlenkami na ni. Pastelky lehce klouzaly po papíře, ale zanechávaly jinou stopu než obvykle, jako by byl jejich pigment nějak sytější a zářivější. Jednotlivé odstíny žluté, oranžové i hnědé mezi sebou přecházely tak jemně, jak se mi to nikdy na žádném obrázku nepodařilo. Vytvářely dojem, jako by některé z okvětních plátků žhnuly a jiné jen jako by něžně hladily mé oči. Mix zelených od hráškové po brčálovou pak vše skvěle umocnil. Výsledkem byla naprosto úchvatná, pozitivním nábojem nabitá slunečnice.

Zalitoval jsem, že jsem ji nakreslil jen do sešitu přes všechny ty linky, a rozhodl se, že stejný obrázek vytvořím na volnou čtvrtku kvalitního papíru. Velice by se mi hodil jako dárek pro blížící se víkendovou návštěvu rodičů, zítra k nim totiž jedu představit jim Míšu, svou novou přítelkyni. Máti nikdy neměla ráda řezané květy, takže mi bylo jasné, že by ji tento můj dvojrozměrný určitě potěšil. Pokreslil jsem pak mnoho archů, ale s žádným jsem nebyl ani trochu spokojený. Barvy byly jaksi nijaké, a obrázky proto fádny, bez šťávy. Ať jsem se snažil sebevíce, nedařilo se mi vystihnout původní kouzelný nádech, který na mne sálal ze zápisníku. No nic. Tentokrát to nestihnu, ale příště jí ho určitě přivezu. Řekl jsem si, že se ze svého rozladění alespoň vypíšu. Líčením krásy první slunečnice a peripetii s těmi dalšími jsem popsal tři strany.

V neděli večer jsem doprovodil přítelkyni na její kolej a rozladěně si sedl do pokoje na té své. Pohled mi padl na starožitný zápisník. Během chvilky jsem se mu už svěřoval, jak nevalně můj dlouho očekávaný víkend u rodičů dopadl. Matka se chovala nemožně! Rázně jsem ukončil větu vykřičníkem a než jsem stihl pokračovat, ustrnul jsem. Šedá linka dalšího řádku se mi před očima začala divně kroutit a natahovat, jako když leze žížala, ale na rozdíl od ní se nepohybovala dopředu. Tvarovala se do okrasného psacího písma. Nevěřicně jsem zíral na strohou otázku před sebou.

Matka?

Cožpak mne šálí zrak? Stále ještě rozrušený ze všech těch rodinných hádek jsem to nechal plavat a popisoval své zážitky i pocity o řádek níže.

Začalo to vlastně hned ve dveřích, kdy jí Míša chtěla složit kompliment:

„Vypadáte výborně! Vůbec bych nevěřila, že jste nemocná.“

Matce okamžitě ztuhl přátelský úsměv na rtech. Prohlédla si přísně Míšu od jejích dlouhých umělých řas, přes odvážný overal s perfektně hlubokým výstřihem až po rudé gelové nehty a ucedila přes rty:

„Čekala jste snad, že mne najdete nemohoucí na vozíku, slečno?“

Zbytečně situaci vyhrotila. Později při povídání v obýváku se s námi nesmála, když Míša vyprávěla, jak nad spolužačkami vyhrála sázku, která z nich jako první svede některého z doktorandů, a jak si vybrala zrovna mě. Matka jen vrhla strnulý pohled na mého otce. Ten sotva znatelně pokrčil rameny a zavedl řeč jinam. Očividně se jí tedy nezamlouvala ani tahle krásná Míša stejně jako žádná má přítelkyně předtím. Kdy už matka konečně pochopí, že se nebudu držet pořád jen její sukně? Vždyť už nejsem její malý chlapeček!

Vůbec své matce nerozumíš.

„Ale rozumím! Znáš ji o dost lépe než ty, odrbaný zápisníku!“

Nestačil jsem se pozastavit nad tím, že se vážně hádám se svým notesem. Něco mne překvapilo. Uslyšel jsem zvláštní slabé lupnutí, jako když mi při noční práci na novém vědeckém článku do okna ťukla kobylka. Tentokrát zvuk vyšel z levé části rozloženého starého sešitu. Rychle jsem listoval až k jeho začátku a pak jsem jen ohromeně zůstal zírat. Zjistil jsem, že mé slunečnici odpadl jeden z okvětních lístků. Před očima mi hnědl a kroutil se. Najednou se zvedl do výše, jako by jej podebral lehký vánek, a pak pfff, rozplynul se přímo před mým obličejem. Nic z něj nezbylo. Jen prázdné místo dole na obrázku. Nebýt toho, myslel bych, že mne trápí halucinace. Co to jen bylo za podivné kouzlo? Podrbal jsem se ve vlasech a pak pomalu pokračoval v líčení onoho víkendu.

Po obědě jsem vytáhl z tašky hromadu špinavého prádla, abych jej jako vždy předal matce.

„Romí, to se nehodí, máme přece návštěvu. Navíc jsem vážně unavená.“

„Ale vždyť to tam jen naházíš. Míši nebude vadit, že jede pračka.“

„Nenaházím. Určitě máš zase spoustu skvrn, které je třeba předeprat ručně.“

To mne teda urazilo, jako bych byl nějaké prase či co. Odešel jsem z kuchyně. Matka dál myla nádobí, ale najednou jaksi hlučněji, jako by ho všechno snad chtěla rozbít.

Sobeckost je tvá věrná družka, objevilo se pod mým textem.

Ťup.

Zase? Další lístek slunečnice? Ano, už se vznášel přede mnou, aby nečekaně zmizel jako ten první.

Matka ale nakonec uznala, že to přehnal, a po nějaké chvíli jsem už z koupelny slyšel otáčení bubnu s mým oblečením. Poté prošla kolem nás a zamířila si rovnou do ložnice. Ve dveřích se otočila a tiše řekla:

„Musím si jít na chvíli lehnout. Nezlobte se, děti.“

„Neposedíš s námi?“ optal jsem se nechápavě, „vždyť máš přece návštěvu.“

„Jsem unavená, Romane. Uklízela jsem celý byt, než jste přijeli.“

„To kvůli nám nebylo nutné. Rozhodně bychom si nevšimli, kdybys neutřela prach tady nahoře na knihovně nebo na lustru, kam ani nedohlédneme.“

Matka se rozplakala a rychle za sebou zavřela dveře. Nechápatě jsme se na sebe s Míšou podívali. Táta zamračeně podotkl:

„Maminka teď bývá pořád hodně unavená. A taky přecitlivělá.“

Pak si povzdechl, a asi aby navodil lepší atmosféru, otočil se na Míšu:

„Co takhle ochutnat naši domácí meruňkovici?“

Únava, unavená. Ta slova jsem za oba dny slyšel nesčetněkrát. Přemýšlel jsem nad matkou a nemohl jsem si pomoci. Celé mi to připadalo jako citové vydírání. Prostě jí vadilo, že jsem opustil její hnízdo a zařídil se podle svého.

Zapomněl jsi na matčinu nemoc.

Vždyť ona vážně nevypadala nemocně, přesně jak jí to řekla i Míša. Co jí před pár měsíci diagnostikovali tu šílenou chorobu, se matka chová děsně divně. Kdo ví, jak to s ní vlastně je.

Existují neduhy těla, které očima vidět nemusíš.

Ale já jsem přece netvrdil, že není nemocná, přece jen mi ukazovala, že to má černé na bílém v zdravotních zprávách. Jen to možná nebude až tak zlé, když není odkázaná na vozík, může se sama najíst, dokonce uvařit. Mé spolužačce

ze střední to taky před časem zjistili. Bude tomu už několik let a život se jí nezměnil. Nepřestala chodit do práce ani sportovat.

„Snažíš se uchlácholit sám sebe.“

„Tsss!“ neubráníl jsem se opovržlivému úšklebku.

Lup a pfff. Po dalším okvětním plátku nezbylo ani zrnko prachu.

Celý víkend se nesl v nepříjemném duchu. Když jsme se pak loučili, Míša šla napřed, aby si venku ještě stihla zapálit, protože já cigarety nikdy nesnášel. Matka mne nečekaně pohladila po ruce a zeptala se:

„Romi, proč nám domů vodiš každou chvíli jinou slečnu, když s nimi očividně neplánuješ společnou budoucnost?“

Zježily se mi vzteky všechny chlupy.

„Taky sem nemusím jezdit vůbec!“ vykřikl jsem.

Matka zavravorala.

„Trochu ohledu, synu!“ vybuchl po celou dobu klidný otec a jednu mi vlepil.

To ponížení dostat v mých letech facku od táty! Otočil jsem se na patě, seběhl schody za Míšou a bez ohlednutí s ní odkráčel na nádraží.

Lup. Ťuk. Ťup. Pfff. Během mého psaní si další a další plátky slunečnice postupně razily cestu ze sešitu ven a rozplývaly se malý kousek od mého obličejce. Linky mezi mými slovy se současně přetvářely do protivných sdělení. Když jsem pak s vyprávěním skončil, nalistoval jsem si obrázek své květiny. Byla už pěkně opadaná. Působila smutně, či spíše až tragicky. Rozzlobil jsem se na ni a vytrhl ji z deníku. Tak! Nedokázal jsem však papír ani zmačkat, ani roztrhat. Nakonec jsem ho strčil do jednoho ze šuplíků ve stole a rázně za ním zabouchl.

Ještě nějakou dobu jsem si zapisoval různé zážitky do podivného sešitu, ale brzy jsem s tím znechuceně přestal. Vždy, když jsem se uchýlil k úvaze nebo jinému vyjádření svých myšlenek, zápisník k nim neváhal podotknout svůj štiplavý

názor. Naštvalo mne to natolik, že jsem ho hodil do skříně za špinavé oblečení. Pochopil jsem, proč minulý majitel vytrhal ze začátku tolik listů.

Dny všedně utíkaly a použité prádlo se mi v koši na dně skříně nepříjemně kupilo. Váhal jsem, co s ním provést. Mám přemoci svou hrdost a přece jen zajet k našim? Jenom si vyprat? Tím akorát potvrdím, co si o mně má matka myslet. Ve svých téměř třiceti letech jsem stále nesamostatný. Napadlo mě, že je na čase zavolat Míši a za její pomoci vyzkoušet kolejní pračku. Vytáhl jsem koš, abych zkontroloval, zda v něm není něco, co by neměla vidět, a spatřil jsem svůj černý zápisník. Vida. Už jsem na něj téměř zapomněl.

Listoval jsem zažloutlými stránkami a tentokrát četl jen vzkazy mezi řádky, které měla na svědomí jakási záhadná síla. Nebylo to vůbec příjemné. Styděl jsem se. Co když měl ten sešit v něčem pravdu? Zkusil jsem ho otestovat a napsal jsem do něj, že jsem žena. Odpověděl okamžitě.

Nevypadáš jako žena ani se tak necítíš.

Ano, jsem muž, udělal jsem další poznámku. Čekal jsem pět minut, ale linka pod ní se nehnula. Jako další pokus jsem zvolil poněkud odvážné tvrzení. Jsem uznávaný profesor, kapacita ve svém oboru.

Od toho snu tě dělí ještě spousta úsilí i času.

Vím, na katedře jsem byl vždycky jen řadová nula. Podržtaška. A mimo naši fakultu o mně nikdo neměl ani páru, pokud náhodou nečetl jeden z mých nepříliš objevných článků ve vědeckém časopise.

Sešit mlčel.

Dobrá, ověřil jsem si tedy, že nemá rád falešné informace a zřejmě i podle něj scestné myšlenky, a tak každou hned opraví. Ale proč? Zavřel jsem jej a dlouho zíral na vybledlé oko i nápis.

Co oči nevidí.

To srdce nebolí? Hm, začínalo mi pomalu svítat.

Odhodlal jsem se vyhledat si o roztroušené skleróze nějaké informace na internetu. Dosud jsem neměl tu odvahu. Stále jsem ve své hlavě nesl záběry z jednoho filmu, ve kterém se z nadějně violoncellistky, hlavní postavy, kvůli této nemoci stala úplná troska. Nechtěl jsem si místo ní představovat svou matku a byl jsem vlastně rád, že se jí ani trochu nepodobala, že byla pořád tak fit. Našel jsem hromadu článků a velice mne překvapilo, co jsem se v nich dočetl. Netušil jsem, jak individuální průběh ta choroba může mít a co všechno jsou její projevy. Takže ona stojí i za vyšší mírou unavenosti a psychické nepohody?

Rozhodl jsem se matku opět navštívit. Tentokrát sám. Bez přítelkyně a bez špinavého prádla. Obával jsem se toho setkání, ale když mi otevřela dveře, zahlédl jsem v jejích očích upřímnou radost.

„Romane! Proč zvoníš a neodemkneš si? Pojď dál,“ začala ze sebe překvapeně chrlit, „měl ses ozvat dopředu. Tatínek jel dneska za babičkou a já nemám uklizeno ani navařeno. Máš hlad? A to jedeš jen tak nalahko? Stalo se něco?“

„Neboj se, mami, všechno je v pořádku. Hlavně se uklidni. Rád bych tě pozval do cukrárny na něco dobrého.“

„Ale Romi, nedělej si škodu. Vždyť nemáš na rozhazování a já už přece nikam nechodím.“

„No, po tom, co Míša odešla hledat nového sponzora, který nežije jen ze stipendia jako já, mám trochu větší rozpočet. Honem si něco oblékni a jdeme.“

Viděl jsem, jak se jí nikam nechtělo, ale taky jsem poznal, že nad pozváním zaváhala. Nakonec jej přijala. Asi pochopila, že se snažím zakopat válečnou sekeru. Vydali jsme se na náměstí, kde jsme si mohli vybrat mezi několika vyhlášenými podniky. Šli jsme velmi pomalu. Sledoval jsem po očku svou matku a bylo mi neskutečně trapně. Kladla nohy před sebe velice opatrně, a přesto po pár krocích neobratně zaškobrtla. Styděl jsem se, že jsem ji přesvědčil, aby se se mnou vydala tak daleko, i že jsem si nikdy dříve nevšiml, jak moc špatně se jí chodí. Nabídl jsem

jí alespoň rámě a ona se do něj vděčně zavěsila. Bylo nezvyklé cítit, že mou pomoc potřebuje. Kde jsou ty časy, kdy mě právě ona vedla prvními krůčky?

Nad talířkem s malinovým dortem jsem se viditelně utahané matce, než jsem zabrousil k jejímu zdravotnímu stavu, svěřil, jak jsem nad vším přemýšlel a dospěl k závěru, že mě svazuje tím, jak mne nechce pustit ze svého hnízda.

„Mami, nezlob se, ale já už přece dávno nejsem malý kluk!“

Překvapeně na mne koukala a pak mi začala vysvětlovat, jak ji naopak trápí, že se stále jako nezodpovědný chlapec chovám. Nelíbila se jí moje věčná nespokojenost, lehkovážnost i to, jak k nim prý jezdím jako do hotelu.

„Asi vůbec netušíš, jak moc by se mi ulevilo, kdybych viděla, že už nejsi na nás s tatínkem závislý a žiješ si po svém, ale šťastně.“

Také by ji prý uklidnilo, kdybych netrávil čas po hospodách a alespoň zauvažoval nad založením vlastní rodiny.

„Romi, snad sis všiml, že se rychle unavím. Nemám už energii opečovávat své dítě, které je už dávno dospělé, ale vnoučátka bych se ráda dožila. Myšlenky na něj by mi prosvětly každý den.“

Jindy by mne zmínka o ženění a dětech zvedla ze židle, ale teď mi to všechno docvaklo, a to mnohem dříve, než dokončila svůj dlouhý monolog. Ano, měla pravdu. Dělal jsem ze sebe neschopného synáčka celou dobu sám a byl jsem neskutečně zahleděný do sebe, když jsem si myslel opak. Bylo na čase se v životě posunout dál a musel jsem to udělat jen já vlastními silami.

Zpátky na koleji jsem se potřeboval ze všeho vypovídat a černý notes byl hezky po ruce. Popsal jsem náš rozhovor s mamkou, jak jsem se jí omluvil za své chování a nesměle navrhl, co všechno bych mohl dělat jinak. Že by bylo fajn rozmyslet si, jestli mé dlouhé studium někam vede a pokud ano, najít si k němu pracovní stáž nebo alespoň brigádu.

„Pomůžu ti se vším, co bude možné, aby ses necítla tak vyčerpaně, a zařídím věci, se kterými si nevíš rady. Hlavně mi o tom ale musíš říct, mami.“

O prádlo se mi už samozřejmě nebude muset starat, a když přijedu, něco uvařím, umyju třeba okna. Nebudu ji zatěžovat nesmysly, které ji dosud jen rozrušovaly. Společně jsme probírali, co by jí ulehčilo. Nakonec jsem ji poprosil o odpuštění, že jsem její vážnou nemoc dosud jen zlehčoval.

„Mami, bylo to ode mne sobecké. Někde v skrytu duše jsem si asi myslel, že před čím zavřu oči, to neexistuje. Moc mne to mrzí.“

Dojatě na mne koukala a vypadalo to, že se mi tam rozpláče. Vstal jsem a pevně ji objal. Po tvářích jí opravdu začaly téct slzy. Vsakovaly se do mé košile. Tentokrát to už nebyl pláč ze zoufalství. Najednou jsem měl pocit, že od nás potřebuje hlavně pochopení, aby mohla fungovat dál. Konečně jsem všemu rozuměl a uvěřil, že to všichni tři zvládneme. Postaráme se s tátou o ni, o její klid. Strach z budoucnosti ze mne alespoň na čas opadl.

Rád bych si toho zaznamenal více, ale začala mi vynechávat tuha v propisce, až dopsala úplně. Otevřel jsem zásuvku, abych našel novou. Hrabal jsem v chaotickém nepořádku. Papírů jsem si nevšímal, ale když se mi do rukou dostal jeden zažloutlý, sevřelo se mi hrdlo, jako by mne někdo chtěl uškrtit. Moje slunečnice nakreslená na linkovaný list z tajemného sešitu! Vrátila se jí opět její krása. Všechny okvětní lístky byly najednou zpátky, zářily tam v plné parádě.

Věděl jsem, že právě tuto kresbu odnesu své mamince. Nebude jí vadit, na jakém papíře je znázorněná. Vždyť je to žena tak plná lásky a porozumění stejně jako má slunečnice.